مجلـه‌ی توسـعـه‌ی آمـــوزش در علـوم پزشـکی زنجـان
دوره‌ی ۱، شماره‌ی ۱، پاییز و زمستان ۸۷، صفحات ۵۳ تا ۶۰

بررسي وضعيت امكانات آموزشي بيمارستان ها از نظر دانشجويان مامايي دانشگاه علوم پزشكي زنجان

ترانه امام‌قلی خوشه‌چین[۱]، فاطمه شجاعی[۲]، الهه احمدنیا[۱]

نویسنده‌ی مسئول: زنجان دانشگاه علوم پزشکی، دانشکده پرستاری و مامایی، گروه مامایی t_ khooshechin@yahoo.com

چکیده

زمینه و هدف: *در دنیای پیچیده‌ی امروز یادگیری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و آموزش نیز بنیان همه‌ی یادگیری‌هاست. همچنین آموزش به خصوص آموزش بالینی نیاز به بستری مناسب و تجهیزات و امکانات کافی برای یادگیری دارد، حتی تأمین وسایل و امکانات رفاهی دانشجویان نیز در این میان نقش بسزایی دارد. این پژوهش با هدف تعیین وضعیت امکانات آموزشی بیمارستان‌ها از نظر دانشجویان مامایی در دانشگاه علوم پزشکی زنجان انجام پذیرفت.*

روش بررسی: *این پژوهش از نوع مطالعه‌ی توصیفی می‌باشد که ۳۶ نفر از دانشجویان ترم سوم و پنجم مقطع کاردانی مامایی در آن شرکت نمودند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌ای بود که بر اساس معیار لیکرت طراحی شده بود و نظرات دانشجویان را در مورد وضعیت امکانات آموزشی بیمارستان‌ها مورد بررسی قرار می‌داد. این پرسشنامه در یک مرحله توسط واحدهای نمونه تکمیل شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و نرم‌افزار* ***SPSS*** *استفاده شد.*

یافته‌ها: *در نتایج به‌دست آمده از این تحقیق اکثر دانشجویان امکانات آموزشی بیمارستان‌ها را در سطح متوسط ارزیابی کردند. اما در این میان از موارد چندی مانند تعداد کمدهایی که در بیمارستان در اختیار دانشجویان قرار می‌گیرد (۶۴/۴۲ درصد)، وجود محلی برای استراحت دانشجویان (۶۹/۴۴ درصد) و تنوع بیماران جهت آشنایی با موارد مختلف بیماری (۷۲/۱۸ درصد) در سطح کم و خیلی‌کم بود.*

نتیجه‌گیری: *اگرچه امکانات آموزشی بیمارستان‌ها در سطح متوسط ارزیابی شد، اما تقویت جنبه‌های مثبت و اصلاح نواقص و نقطه ضعف‌ها می‌تواند گامی مؤثر در راستای ارتقای کیفیت آموزش بالینی باشد بنابراین بهبود امکانات و تجهیزات از مهم‌ترین وظایف مسئولین دانشگاه‌ها جهت پیشرفت آموزش بالینی و ارتقای علمی و عملی دانشجویان می‌باشد. همچنین توصیه می‌شود با ارزیابی‌های مکرر عرصه‌های بالینی و مقایسه‌ی وضعیت موجود با وضعیت قبل یا بعد نقاط ضعف و قوت موثر در آموزش بالینی را شناسایی کرد.*

واژگان کلیدی: آموزش بالینی، امکانات آموزشی، دانشجویان مامایی

مقدمه

در دنیای پیچیده‌ی امروز یادگیری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و آموزش نیز بنیان همه‌ی یادگیری‌ها است. یادگیری فرآیند پیچیده‌ای است که در آن عوامل متعددی نقش دارند و هدف نهایی تمامی تلاش‌ها در آموزش در واقع

۱- کارشناس ارشد مامایی، مربی دانشگاه علوم پزشکی زنجان.

۲- کارشناس ارشد پرستاری، مربی دانشگاه علوم پزشکی زنجان.

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-28]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1387.1.1.1.2]

افزایش یادگیری دانشجو می‌باشد (۱). یکی از فعالیت‌های تسهیل‌کننده یادگیری و جز لاینفک آموزش پرستاری و مامایی آموزش بالینی می‌باشد (۲) که به لحاظ اهمیت آن به عنوان قلب آموزش حرفه‌ای مامایی شناخته شده است (۳).

آموزش بالینی نیمی از زمان آموزشی دوران تحصیلی دانشجویان پرستاری و مامایی را تشکیل می‌دهد و در واقع مجموعه‌ای از فعالیت‌ها است که هدف آن ایجاد تغییرات قابل اندازه‌گیری در دانشجویان برای انجام مراقبت‌های بالینی است (۴). محیط‌های بالینی نقش اساسی در آمادگی ماماها برای پذیرش نقش حرفه‌ای خود دارند و این مکان‌ها نه تنها محلی برای کسب مهارت‌های بالینی است بلکه امکان بیان ایده‌ها، نگرش‌ها و شکل‌دهی هویت حرفه‌ای و وظایف شغلی در آینده را فراهم می‌آورد (۵). اما متاسفانه علی‌رغم این‌که اصلی‌ترین بخش آموزش پرستاری و مامایی را آموزش بالینی تشکیل می‌دهد، مطالعات مختلف نشان داده است که وجود مشکلات متعدد از جمله ناهماهنگی بین دروس نظری و کار بالینی، مشخص نبودن اهداف آموزش بالینی و کمبود امکانات آموزشی و رفاهی، دستیابی به اهداف آموزشی را در محیط‌های بالینی با مشکل مواجه ساخته است (۶). یکی از این موانع در بیمارستان‌ها کمبود امکانات آموزشی و رفاهی است (۷). در تحقیقی که توسط نیکنام و همکارانش در سال ۸۳ انجام گرفت بیان کردند که از دیدگاه دانشجویان و مربیان پرستاری دسترسی ناکافی به امکانات رفاهی، نبود وسایل مورد نیاز بخش‌های بیمارستانی، عدم دسترسی به سالن‌های کنفرانس و وسایل سمعی- بصری از جمله مشکلات جدی در آموزش بالینی به شمار می‌آیند (۸). همچنین در تحقیقی که توسط عابدینی و همکارانش در سال ۸۷ انجام شد عمده‌ترین مشکل بیان شده در محیط‌های آموزشی بالینی کمبود امکانات آموزشی و رفاهی می‌باشد (۹). پس تردیدی نیست که جهت ارتقای کیفیت آموزش بالینی نیازمند بررسی و تامین امکانات آموزشی و رفاهی دانشجویان می‌باشیم (۱۰). لذا با وجود انجام تحقیقات متعدد و مشابه در ایران نظر به این‌که یکی از اهداف برنامه‌ی استراتژیک دانشکده‌ی پرستاری و مامایی زنجان ارزیابی و ارتقای کیفیت در عرصه‌های آموزش بالینی می‌باشد و از آن‌جایی‌که بررسی ایده‌ها و نظرات دانشجویان به عنوان عنصر آموزشی می‌تواند راه‌گشای برنامه‌ریزی دقیق‌تر و بهتر در آینده باشد (۱۱). لذا با انجام پژوهشی با هدف تعیین وضعیت امکانات آموزشی بیمارستان‌ها از نظر دانشجویان مامایی در دانشکده‌ی پرستاری و مامایی زنجان می‌توان امکان شناسایی مشکلات و برنامه‌ریزی بهتر برای مسؤولان را فراهم آورد.

روش بررسي

این پژوهش مطالعه‌ی توصیفی می‌باشد که در آن ۳۶ نفر از دانشجویان ترم سوم و پنجم مقطع کاردانی مامایی مشغول به تحصیل در دانشکده‌ی پرستاری و مامایی زنجان شرکت کردند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌ای مشتمل بر دو قسمت بود که بخش اول مربوط به اطلاعات دموگرافیگ و بخش دوم یک پرسشنامه محقق ساخته بود که شامل ۱۰ سؤوال بسته بر اساس مقیاس لیکرات طراحی شده بود و نظرات دانشجویان را در مورد وضعیت امکانات آموزشی بیمارستان‌ها مورد بررسی قرار می‌داد. روایی پرسشنامه به روش اعتبار محتوی و پایائی آن با ضریب پایایی ۹۶ درصد مورد تأیید قرار گرفت. برای گردآوری داده‌ها پس از توضیح به دانشجویان و کسب رضایت آن‌ها پرسشنامه در اختیار دانشجویان قرار گرفت و پس از تکمیل از طریق نماینده‌ی هر ترم به پژوهشگر برگشت داده شد. برای توصیف داده‌ها از نرم افزار SPSS و از شاخص‌های آمار توصیفی استفاده شد.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر ۶۹/۴۴ درصد دانشجویان وجود محلی برای استراحت را در سطح کم ارزیابی کردند. ۷۲/۱۸ درصد

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-28]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1387.1.1.1.2]

دانشجویان تنوع بیماران جهت آشنایی با موارد مختلف بیماری کم و خیلی‌کم دانستند و فقط ۲۷/۷۷ درصد آن‌را در سطح متوسط ارزیابی کردند . ۶۴/۵ درصد دانشجویان بیان کردند میزان کمدهای در اختیار دانشجویان کم و خیلی‌کم می‌باشد. از نظر دانشجویان وضعیت ایاب و ذهاب و سرویس‌ها در حد مطلوب بوده به طوری‌که ۷۷/۷۷ درصد دانشجویان آن‌را در سطح متوسط و خوب بیان کردند. تعداد و تنوع کتب و مجلات موجود در کتابخانه بیمارستان متناسب با رشته‌ی مامایی به عقیده ۸/۳۳ درصد بسیارکم و به نظر ۲/۷۷ درصد بسیار خوب ارزیابی شد (نمودار ۱).

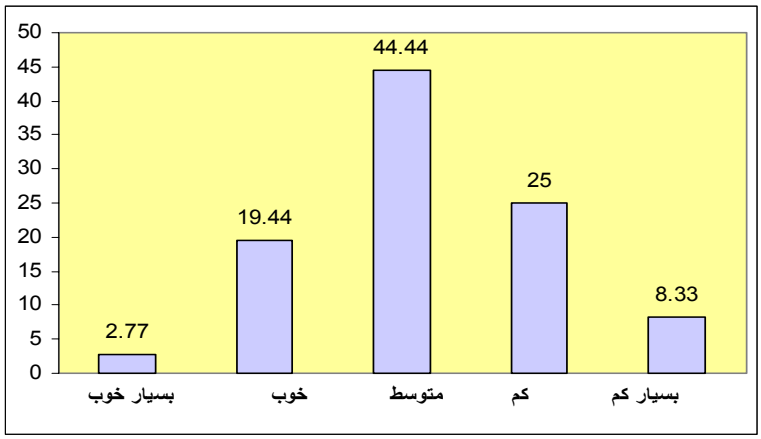

نمودار ۱: متناوب بودن تعداد و تنوع کتاب‌های کتابخانه بیمارستان متناسب با رشته تحصیلی

طبق نتایج پژوهش فقط ۲۷/۷۷ درصد دانشجویان میزان اجازه برای استفاده از مرکز مهارت‌های بالینی را خوب بیان کردند (نمودار ۲). از نظر ۱۱/۱۱ درصد دانشجویان میزان قرارگیری وسایل مصرفی در اختیار آن‌ها خیلی کم و از نظر ۱۹/۴۴ درصد آن‌ها خوب بوده است (نمودار ۳).

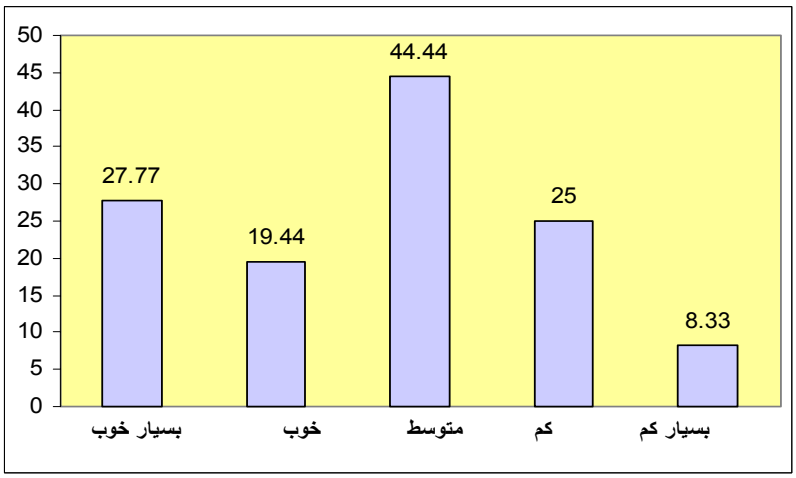

نمودار ۲: میزان امکان استفاده دانشجویان از وسایل مرکز مهارت‌های بالینی

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-28]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1387.1.1.1.2]

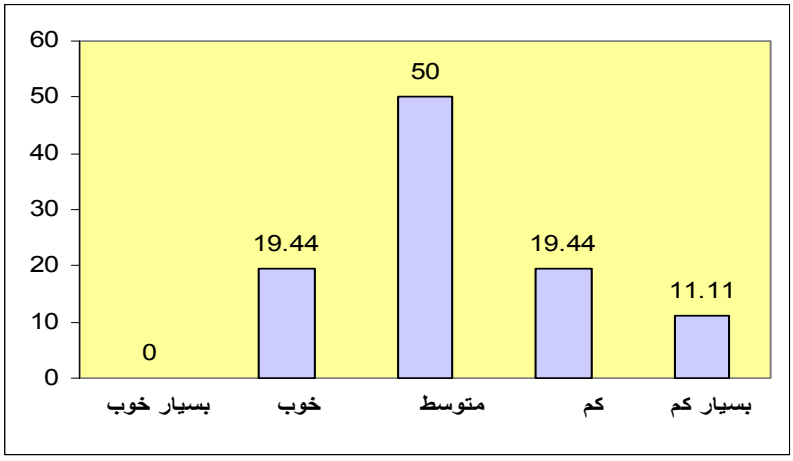

نمودار ۳: میزان قرارگیری وسایل مصرفی در اختیار دانشجو

بحث

وجود یک فضای آموزشی امن و راحت، یکی از شرایط فیزیکی محیط آموزشی است (۱۲). در پژوهش حاضر وجود محل مناسب برای استراحت و کمد برای قراردادن وسایل دانشجویان از وضعیت خوبی برخوردار نبود. اما از آنجایی‌که انسان در امر آموزش و یادگیری بهتر از سلسله مراتب هرم مازلو (برطرف کردن نیازهای فیزیولوژیک اولیه) در محیط تبعیت می‌کند (۱۴و۱۳) لذا به نظر می‌رسد برآورده کردن این نیازها در محیط آموزشی ضروری است و لازم است در بیمارستان‌ها و مراکز آموزشی درمانی در خصوص تخصیص محل‌هایی جهت استراحت و قراردادن وسایل‌های دانشجویان توجه بیشتری شود تا آن‌ها نیز با آرامش بیشتری به امر آموزش مشغول شوند.

در محیط‌های آموزش بالینی برای یادگیری حداقل ضرورت‌ها باید منابع و بیمار در دسترس باشند. هنگامی که موارد بیماری که برای یادگیری کم است، دانشجو به اهداف آموزشی نایل نمی‌شود (۱۵). در پژوهش ما نیز اکثریت دانشجویان تنوع بیماران جهت آشنایی با موارد مختلف را در سطح کم و خیلی‌کم ارزیابی کردند که مطمئنا این امر می‌تواند در کسب مهارت‌های بالینی و تطبیق دانش‌های تئوری با مهارت‌های ذهنی و روان، حرکتی برای مراقبت از بیمار که یکی از اهداف آموزش بالینی است، تأثیرگذار باشد (۶).

مرتضوی و همکاران در سال ۸۰ نیز در تحقیق خود بیان کردند که دانشجویان در بخش‌های بیمارستان از تنوع بیماران رضایت کمتری داشته‌اند ولی فضای فیزیکی و تجهیزات پزشکی و امکانات جانبی را در حد متوسط ارزیابی کردند که با پژوهش ما هم‌خوانی دارد (۱۷). لذا در مواردی که شیوع یک بیماری خاص کم است و دانشجویان به اهداف آموزشی لازم دست نمی‌یابند، می‌توان با استفاده از وسایل کمک آموزشی، یادگیری را بهبود بخشید و امکان دسترسی به اهداف آموزشی را تسهیل نمود (۱۵) اما در تحقیق دل‌آرام و همکاران در سال ۸۲ عدم استفاده از وسایل کمک آموزشی به عنوان مهم‌ترین ضعف آموزش بالینی توسط دانشجویان بیان شد (۱۸) که لازم است مسؤولین به این امر هم توجه بیشتری کرده و با فراهم ساختن وسایل کمک آموزشی و تقویت مراکز مهارت‌های بالینی در بیمارستان‌ها دانشجویان را در کسب مهارت‌ها یاری کنند و همچنین با توجه به این‌که یادگیری از طریق شیوه‌ها مختلف و نوین آموزشی صورت می‌گیرد و از متون نظریه‌ها و دستورالعمل‌های یادگیری استفاده می‌شود (۱۹) بنابراین پیشنهاد می‌شود با شرکت هر

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-28]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1387.1.1.1.2]

چه بیشتر مربیان در کارگاه‌های روش تدریس، همایش‌ها و آموزش‌های مربوطه در تقویت هر چه بیشتر مربیان در به کارگیری صحیح و بجا از وسایل کمک آموزشی اقداماتی صورت گیرد و با ارتقای انگیزش استادان بالینی موجبات حضور فعال و مؤثرتر آن‌ها را در عرصه‌ی آموزش درمانی فراهم نمود تا مدرسین بالینی با تأکید بر تجربه‌های ارزنده‌ی خود، فعالانه به امر آموزش بپردازند.

اجازه‌ی دانشجویان در استفاده از مراکز مهارت‌های بالینی بیمارستان یکی از مواردی بود که در این تحقیق مورد توجه قرار گرفت و دانشجویان آن را تقریبا خوب ارزیابی نمودند. دهقانی و همکاران طی نتایج تحقیق خود بیان کردند که کمبود امکانات و فرصت‌های آموزشی مناسب برای تمرین مهارت‌ها یکی از موادی است که اثربخشی آموزش بالینی را با مشکل مواجه ساخته است (۲۰). فراهم کردن محیط مناسب برای تجربه‌ی عملکرد بالینی توسط مربیان به عنوان یکی از عوامل تسهیل‌کننده‌ی یادگیری مطرح می‌باشد (۲۱). لذا لازم است تا مربیان بالینی فرصت‌های لازم برای کسب تجربه علمی را برای دانشجویان فراهم سازند و با ارایه‌ی باز خورد مناسب و نظارت دوستانه و حمایت‌کننده، تجارب بالینی را برای دانشجویان لذت‌بخش نمایند (۲۲) در این راستا از وسایل و ابزارهای کمک آموزشی و مرکز مهارت‌های بالینی بهره‌مند شوند. مسؤولین مراکز آموزشی درمانی نیز باید با برنامه‌ریزی مناسب و دقیق امکان استفاده‌ی همه‌ی دانشجویان گروه پزشکی از مهارت‌های بالینی را فراهم آورند.

در پژوهش حاضر اکثریت دانشجویان تنوع مجلات و نحوه‌ی دسترسی به آن‌ها را در حد متوسط ارزیابی کردند که با برخی از پژوهش‌ها همخوانی دارد (۱۸،۲۲و۲۳). نتایج پژوهش جورابچی در زمینه‌ی آموزش بالینی در رشته مامایی نیز نشان داد در خصوص تسهیلات موجود در محیط آموزش بالینی بالاترین رقم مربوط به وجود کتابخانه در محیط‌های بالینی است که با نتایج تحقیق حاضر هم‌خوانی دارد (۲۴) و اما ویسی و همکاران در تحقیق خود بیان نمودند که دانشجویان اظهار داشته‌اند که منابع موجود در بیمارستان (شامل کتاب و اینترنت) به اندازه‌ی کافی در دسترس آن‌ها قرار ندارد (۲۵). در نظر گرفتن بودجه‌ی کافی جهت تهیه‌ی مجلات و کتب جدید و استفاده از کتابخانه‌ی بیمارستان یکی از عوامل تسهیل‌کننده آموزش بالینی است (۲۲) که باید بیشتر مورد توجه مسؤولین و برنامه‌ریزان آموزشی، درمانی قرار گیرد.

یکی از یافته‌های قابل‌توجه در این پژوهش این بود که وجود کلاس درس یا محلی برای ارایه‌ی کنفرانس و بحث گروهی کم بود. دنت و باون معتقدند که در مراکز آموزشی، درمانی لازم است فضاهایی مجزا برای انجام بحث‌های گروهی و تبادل نظر وجود داشته باشد و عدم وجود چنین فضاهای مجزایی را باعث از بین رفتن موقعیت ایجاد تجربه‌ی آموزش بر مبنای بیمار می‌دانند (۲۶و۲۷) بنابراین وجود چنین مکان‌هایی در کلیه‌ی مراکز آموزشی، درمانی تأکید می‌شود.

یکی از عوامل مهم و موثر بر یادگیری و جز جدایی‌ناپذیر فرآیند تدریس فضای فیزیکی آموزش است (۲۸و۲۷) ولی علی‌رغم اهمیت آن در امر آموزش بالینی، در برنامه‌ریزی آموزشی به این مقوله کمتر توجه می‌شود (۱۲). به طوری‌که در تحقیق ما نیز فقط ۲۷/۷۷ درصد دانشجویان ظرفیت تناسب بخش‌ها با تعداد دانشجویان را خوب ارزیابی کردند. در همین راستا در پژوهش انجام شده توسط امیدوار و همکاران نیز کوچک بودن بخش‌ها برای کارآموزی در ۵۸/۲ درصد موارد به عنوان مشکل بیان شده بود (۱۶) و فرود و همکاران نیز یکی از مهم‌ترین مشکلات بیان شده توسط دانشجویان را کمبود فضای آموزشی مناسب بیان کردند (۲۹). لذا با توجه به این امر جهت انجام آموزش بهتر در بالین توسعه‌ی فضای آموزشی و قرار دادن دانشجویان در گروه‌ها با تعداد کمتر ضروری به نظرمی‌رسد.

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-28]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1387.1.1.1.2]

نتیجه‌گیری

با بررسی یافته‌های این پژوهش و همچنین نتایج مطالعات مشابه در دانشگاه‌های دیگر چنین بر می‌آید که وضعیت آموزش بالینی دانشجویان پرستاری و مامایی نیازمند تأمین امکانات و تجهیزات در محیط بالینی باشد که این مورد می‌تواند در بهبود وضعیت آموزش بالینی مفید واقع شود. با توجه به این‌که مسایل و مشکلات بالینی از عمده‌ترین عوامل تنش‌زای دانشجویان پرستاری و مامایی به شمار می‌رود (۹) تلاش برای رفع یا کاهش این مشکلات گامی بسیار مهم در کاهش تنش دانشجویان محسوب می‌شود، لذا مسؤولین و دست‌اندرکاران آموزشی باید با ارزیابی مکرر امکانات آموزشی و رفاهی بیمارستان‌ها و سنجش نظرات دانشجویان اقدامات مؤثری جهت ایجاد یک محیط بالینی مناسب انجام دهند. همچنین با توجه به اهمیت فضاهای آموزشی در فرآیند یاددهی و یادگیری اعم از کلاس‌های درس، کنفرانس، فضای فیزیکی کتابخانه‌ها، بیمارستان‌ها و بخش‌ها و با توجه به عدم وجود یا دسترسی محدود به مطالعات در زمینه بررسی وضعیت فیزیکی محیط‌های آموزشی بالینی بر لزوم انجام تحقیقات در این زمینه تأکید می‌شود.

تقدیر و تشکر

بدین‌وسیله از کلیه‌ی دانشجویان مامایی، استادان و مسؤولین دانشکده‌ی پرستاری و مامایی زنجان و بیمارستان‌ها که ما را در انجام این پژوهش یاری کردند، قدردانی به عمل می‌آید.

منابع

1- Leary TS. Indicators of quality. *Plan Higher Edu*. 2001; 29(3): 19-28.

۲- هادی‌زاده طلاساز فاطمه، یروزی محبوبه، شماعیان رضوی نازنین. ارزیابی وضعیت آموزش بالینی از دیدگاه دانشجویان پرستاری و مامایی دانشکده‌ی علوم پزشکی گناباد. *مجله‌ی ایرانی آموزش در علوم پزشکی*. ۱۳۸۴؛ دوره‌ی ۵، شماره‌ی ۱: صفحات ۷۰-۷۸ .

3- Raisler J, Ogrady M, Lori J. Clinical teaching and learning in midwifery and women's health. *Midwifery women's health.* 2003; 48(6): 398-406.

۴- رحیمی ابوالفضل، احمدی فضل‌اله. موانع آموزش بالینی و راهکارهای بهبود کیفیت آن از دیدگاه مربیان بالینی دانشکده‌های پرستاری شهر تهران. *مجله‌ی ایرانی آموزش در علوم پزشکی*. ۱۳۸۴؛ دوره‌ی ۵، شماره‌ی ۲: صفحات۸۴-۷۷.

5- Mccall L,Wray N, Mckenna L. Influence of clinical placement on undergraduate midwifery students career intentions. *Midwifery J.* 2007; 7:17-22.

۶- حسینیان معصومه، زندی میترا، تقربی زهرا، اصالت‌منش سوفیا. بررسی مشکلات کارآموزی در عرصه دانشجویان پرستاری: راهکاری جهت ارتقای آموزش بالینی. *مجله‌ی علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد* (ویژه‌نامه خلاصه‌مقالات نهمین همایش کشوری آموزش پزشکی). ۱۳۸۶؛ دوره‌ی ۱۵، شماره‌ی ۶.

7- Zaighami R, Faseleh M, Jahanmiri Sh, Ghodsbin F. Nursing student's viewpoints about the problems of clinical teaching. *J Quazvin Uni Med Sci.* 2004; 30: 51-3.

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-28]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1387.1.1.1.2]

۸- نیکنام فریده. مشکلات آموزش بالینی از دیدگاه مربیان و دانشجویان پرستاری و مامایی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تبریز در سال ۱۳۸۳. *مجله‌ی پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تبریز*. ۱۳۸۵؛ سال ۱، شماره‌ی ۲: صفحات ۲۶-۲۰.

۹- عابدینی صدیقه، عابدینی سمیره، آقاملایی تیمور، جمعه‌زاده علی، کامجو آزیتا. مشکلات آموزش بالینی از دیدگاه دانشجویان پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان. *مجله‌ی پزشکی هرمزگان*. ۱۳۸۷؛ سال ۱۲، شماره‌ی ۴: صفحات ۲۵۳-۲۴۹.

۱۰- میمندی کبری. مقایسه‌ی نظرات مربیان و دانشجویان پرستاری در مورد عوامل مؤثر بر ارتقای کیفیت آموزش بالینی در بخش‌های جراحی عمومی بیمارستان‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی. *پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد آموزش پرستاری، تهران*: دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، ۱۳۷۴.

۱۱- خورسندی محبوبه، خسروی شراره. بررسی وضعیت آموزش بالینی از دیدگاه دانشجویان پرستاری و مامایی اراک در سال ۱۳۸۰. *فصلنامه ره‌آورد دانش*. ۱۳۸۱، دوره‌ی ۵، شماره‌ی ۱: صفحات ۳۲- ۲۹.

۱۲- حقانی فریبا، ملاباشی رویا، جمشیدیان سپیده، معمارزاده مهرداد. وضعیت محیط فیزیکی درمانگاه‌های آموزشی بیمارستان‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان: جزء جدایی‌ناپذیر فرآیند یاددهی- یادگیری در درمانگاه. *مجله‌ی ایرانی آموزش در علوم پزشکی*. ۱۳۸۷؛ دوره‌ی ۸، شماره‌ی ۲: ۲۴۵-۲۳۹.

13- Hutchinson L. ABC of learning and teaching. Educational environment. *BMJ*. 2003; 326: 810-12.

14- Rezaie H, Fartuk Zade MR, Sjoghi Shafagh Arya F (Translator). [Learning in medicine]. Douglas KC, Hosokava MC, Lawler FH (Authors). 1st ed. Tehran: Iran University of Medical Science. 1993. [Persian].

۱۵- قورچایی آراز، حاجی‌آبادی محمدرضا. میزان دستیابی کارورزی‌های پزشکی بیرجند به اهداف آموزشی گوش، حلق، بینی از دیدگاه خودشان. *مجله‌ی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی قزوین*. ۱۳۸۳؛ شماره‌ی ۳، دوره‌ی ۸: صفحات ۲۳-۱۹.

۱۶- امیدوار شبنم، باکویی فاطمه، سلیمان هاجر . مشکلات آموزش بالینی از نظر دانشجویان مامایی دانشگاه علوم پزشکی بابل. *مجله‌ی ایرانی آموزش در علوم پزشکی*. ۱۳۸۴؛ دوره‌ی ۵ ، شماره‌ی ۲. صفحات ۱۵-۲۰.

۱۷- مرتضوی سید علی‌اکبر، رزم‌آرا اصغر. بررسی رضایت‌مندی کارآموزان بالینی رشته‌ی پزشکی از آموزش در بخش‌ها، اورژانس و مراکز سرپایی داخل بیمارستان و مراکز سرپایی درون جامعه، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. *مجله‌ی ایرانی آموزش در علوم پزشکی*. ۱۳۸۰؛ شماره‌ی ۳: صفحه‌ی ۵۰.

۱۸- دلارام معصومه. وضعیت آموزش بالینی از نظر دانشجویان پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد. *مجله‌ی ایرانی آموزش در علوم پزشکی*. ۱۳۸۵؛ دوره‌ی ۶، شماره‌ی ۲: صفحات ۱۳۵-۱۲۹.

۱۹- زمان‌زاده وحید، عبداله‌زاده فرحناز، لطفی مژگان، آقازاده احمد. ارزیابی عرصه‌های آموزش از دیدگاه مربیان پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تبریز در سال ۱۳۸۵. *مجله‌ی ایرانی آموزش در علوم پزشکی*. ۱۳۸۶؛ دوره‌ی ۷، صفحات ۳۰۶-۲۹۹ .

۲۰- دهقانی خدیجه، دهقانی حمیده، فلاح‌زاده حسین. مشکلات آموزش بالینی کارآموزی در عرصه از دیگاه مربیان و دانشجویان پرستاری شهید صدوقی یزد. *مجله‌ی ایرانی آموزش در علوم پزشکی*. ۱۳۸۴؛ دوره‌ی ۵، شماره‌ی ۱: صفحات ۲۴-۳۳.

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-28]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1387.1.1.1.2]

21- Saarikoski M. Mentor relationship as a tool of professional development of student nurses in clinical practice. *Int J Psychiatr Nurs Res*. 2003; 9(1): 1014-24.

۲۲- قدس‌بین فریبا، شفاخواه مهناز. عوامل تسهیل‌کننده و بازدارنده یادگیری مهارت‌های بالینی از دیدگاه دانشجویان پرستاری سال سوم دانشکده‌ی پرستاری و مامایی حضرت فاطمه (س). *مجله‌ی ایرانی آموزش در علوم پزشکی*. ۱۳۸۶؛ دوره‌ی ۷: صفحات ۳۴۳ -۳۵۱.

۲۳- بریم‌نژاد لیلی، آذار کردار علی، حاج‌امیری پریوش. بررسی نظرات دانشجویان ترم پنجم به بالا در مورد عوامل مؤثر بر پیشرفت آموزش بالینی در دانشکده‌های پرستاری و مامایی وابسته به وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی شهر تهران. *مجله‌ی ایرانی آموزش در علوم پزشکی*. ۱۳۸۲؛ ویژه‌نامه شماره‌ی ۱۰: صفحات ۶۵-۶۴.

۲۴- جورابچی زینب. بررسی آموزش بالینی در ابعاد برنامه‌ریزی، کیفیت و کمیت از دیدگاه مربیان و دانشجویان مامایی سال ۷۹-۸۰. *مجله‌ی ایرانی آموزش در علوم پزشکی*. ۱۳۸۱؛ دوره‌ی ۲، شماره‌ی ۴. صفحه‌ی ۳۴.

۲۵- ویسی عذرا، خطیبی راز، نیکخو بهرام، فرهادی‌فر فریبا. ارزیابی مسایل موجود در بخش‌های بالینی مراکز آموزشی – درمانی دانشگاه علوم پزشکی کردستان از دیدگاه دانشجویان. *مجله‌ی علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد*. ۱۳۸۶؛ سال ۱۵، شماره‌ی ۵، ویژه‌نامه خلاصه‌مقالات نهمین همایش کشوری آموزش پزشکی.

26- Dent JA, Ker JS, Preece PE. Twelve tips for setting up an ambulatory care (outpatient) teaching center**.** *Med Teach*. 2001; 23(4): 345-50.

27- Bowen JL, Salerno SM, Chamberlain JK, Eckstrom E, Chen HL, Brandenburg S. Changing habits of practice: transforming internal medicine residency education in ambulatory settings. *J Gen Intern Med*. 2005; 20(12): 1188-9.

28- Mackway-Jones K, Walker M. Pocket guide to teaching for medical instructors. 1st ed. London: BMJBooks. 1999.

۲۹- فرود افسر، فرود افسانه. بررسی نظرات دانشجویان و اعضای هیأت علمی پرستاری و مامایی در مورد مشکلات آموزش بالینی. *مجله‌ی ایرانی آموزش در علوم پزشکی*. ۱۳۸۱؛ دوره‌ی ۲، شماره‌ی ۴: صفحه‌ی ۹۳.

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-28]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1387.1.1.1.2]